

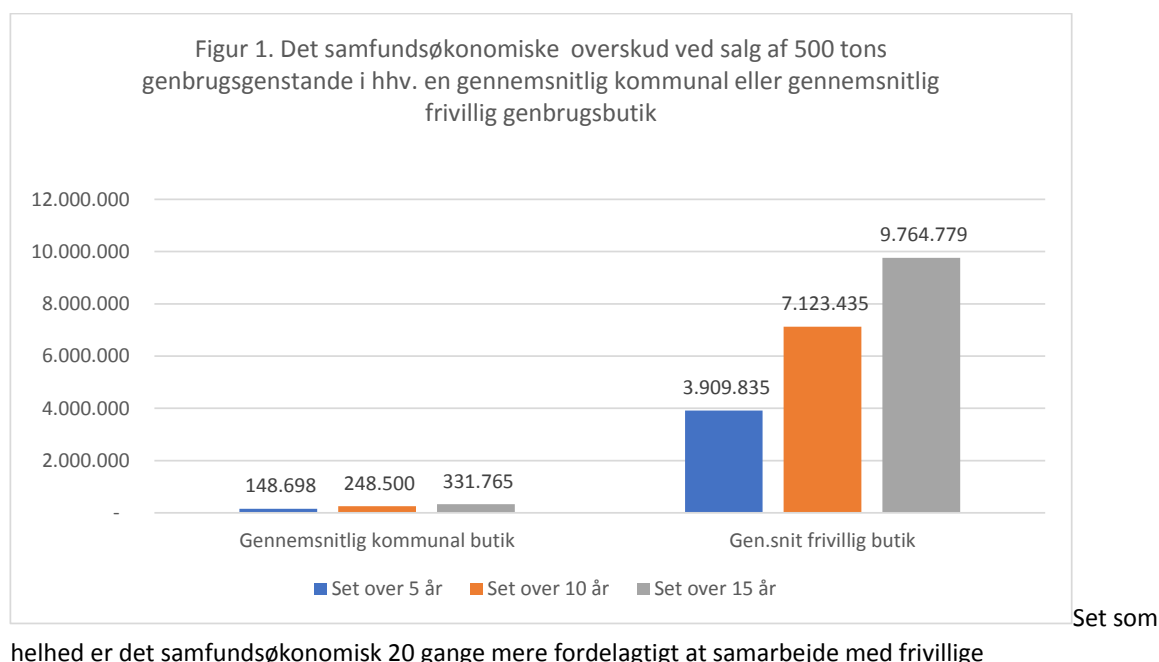

Kommunal gevinst ved samarbejde med frivillige genbrugsbutikker i stedet for konkurrence

Det kan bedre betale sig for samfundet som helhed og for kommunerne i særdeleshed at samarbejde med de frivillige butikker om salg af genbrugsgenstande i stedet for at etablere egne butikker, som konkurrerer med disse. Det viser regnskabsmateriale fra 7 affaldsselskabers og 4 kommuners egne genbrugsbutikker¹ samt oplysninger om økonomien i 9 indsamlingsorganisationers frivillige genbrugsbutikker² i 7 udvalgte kommuner³. Første afsnit opsummerer de samfundsøkonomiske gevinster og andet afsnit de kommunale gevinster.

Samfundsøkonomisk prioritering

Mange affaldsselskaber vil gerne op på en årlig omsætning på 500 tons genbrugsgenstande i deres genbrugsbutikker, hvorfor figur 1 nedenfor viser samfundsøkonomien i et årligt salg af 500 tons genbrugsgenstande i hhv. en gennemsnitlig kommunal og frivillig genbrugsbutik.

helhed er det samfundsøkonomisk 20 gange mere fordelagtigt at samarbejde med frivillige

¹ Vestforbrændingen, Gentofte, Argo, Affald Plus, FFV, Arwos, Horsens, Reno Syd, Ålborg, Reno Nord, Reno Vest, AVV, Thisted har bidraget med regnskabstal. Reno Nords og Argos butikker er dog startet så sent, at de ikke reelt har bidraget til analysen af resultaterne i 2015 og 16.

² Røde Kors, Red Barnet, Kræftens Bekæmpelse, Folkekirkens Nødhjælp, Danmission, Mission Afrika, Frelsens Hær, Kirkens Korshær og Blå Kors har bidraget med regnskabsoplysninger for de 7 udvalgte kommuner, jf. næste note.

³ De 7 udvalgte kommuner er Frederikssund, Roskilde, Næstved, Åbenrå, Horsens, Skanderborg og Hjørring.

genbrugsbutikker om salg af genbrugsgenstande end at etablere egne kommunale genbrugsbutikker. I beregningen er effekten af de frivillige genbrugsbutikkers momsfrigørelsen elimineret ved at fratække en fiktiv moms på 25 % fra den faktiske indtægt, så tallene er fuldt sammenlignelige. Den samfundsøkonomiske beregning er lavet under den forudsætning, at affaldsselskaberne fortsætter med en uændret omsætning. Indlægges der en vækst vil det gøre samarbejdet med frivillige butikker om salg af genbrugsgenstande endnu mere attraktivt.

Det er det store, frivillige engagement og de mange års erfaringer, der gør det samfundsøkonomisk meget mere attraktivt at overlade kommunale genbrugsgenstande til salg i de frivillige genbrugsbutikker frem for at etablere egne, kommunale genbrugsbutikker, som nok giver indtægter men også omkostninger, der i mange tilfælde er langt større end indtægterne. Nogle vil hævde, at der også er beskæftigelsesmæssige effekter knyttet til de kommunale butikker, men vi mangler at se dokumentation eller indikation på, at den er større end integrationsindsatsen i de frivillige butikker og jobskabelsen i de aktiviteter, som de frivillige butikkers overskud bruges til. ISO BRO har udarbejdet et mere detaljeret notat om samfundsøkonomien.

Påvirkningen af økonomien i kommunerne

En ting er samfundsøkonomi. Noget andet er den økonomiske virkelighed for kommunen. Nogle vil måske sige, at det ikke påvirker kommunerne, hvor store overskud, der skabes i de frivillige butikker. Men her skal man være opmærksom på, at nøgletallene for de 9 organisationers frivillige butikker i de 7 udvalgte kommuner viser, at i gennemsnit 50 % af overskuddet fra de frivillige butikker samlet set flyder tilbage til kommunerne.

I figur 2 nedenfor vises den økonomiske gevinst, som en kommune kan få ved at eje en ældre, en nyere og en gennemsnitlig kommunal genbrugsbutik eller en ejerandel i en tilsvarende genbrugsbutik, ejet af affaldsselskabet. Det forudsættes, at omsætningen er på 150 tons genbrugsgenstande pr. år eller kommunens andel af en større omsætning i affaldsselskabets regi er 150 tons genbrugsgenstande pr. år. Er omsætningen større eller mindre, kan man bare gange op eller ned efter behov. Vi har i denne beregning taget udgangspunkt i økonomital og andre fakta for de udvalgte 7 kommuner, hvor de kommunale genbrugsbutikker iøvrigt har en lidt bedre økonomi end kommunale genbrugsbutikker i resten af landet. Dermed kan analysen ikke beskyldes for at være negativ i sine forudsætninger.

Den ældre kommunale butik i figur 2 har en økonomi som AVV og Arvos butikker tilsammen⁴. Den nyere kommunale butik har en økonomi som de øvrige 5 aktørers butikker i de 7 udvalgte kommuner (Vestforbrændingen (Skibby-delen), Argo, Affald Plus, Reno Syd og Horsens).⁵

Til sammenligning illustreres det i figuren, hvilken økonomisk gevinst, der kunne høstes i kommunen, hvis man i stedet havde valgt at overlade de indsamlede genbrugsgenstande gratis til en eller flere af de lokale frivillige butikker, som så ville stå for salget, sådan som det sker i andre, mere økonomisk fornuftige kommuner. Her er det de faktiske indtægter, der lægges til grund (dvs. uden korrektioner som i den

⁴ Regnskabsmaterialet er rensat for rent fiktive indtægter som fx sparede omkostninger til deponi eller lignende, der ikke har noget med faktiske indtægter fra butiksdriften at gøre og som heller ikke er et reelt alternativ for genbrugsgenstande. 30 % af disse indtægter er opretholdt for at være sikker på, at vi ikke fjerner nogle indtægter som knytter sig til særlige serviceydelser, som den kommunale genbrugsbutik leverer i modsætning til frivillige.

⁵ Argo er uden tal for 2015 og 2016, da butikken er åbnet sent. Det forudsættes skønsmæssigt, at 20 % af Affald Plus' vækst skyldes den nye butik i Rønnede, som er irrelevant for Næstved kommune.

samfundsøkonomiske analyse). Det forudsættes meget konservativt, at de frivillige butikker sælger genbrugsgenstandene 15 % dyrere, da man ikke nedsætter priserne – hverken så hurtigt eller mekanisk – som i de kommunale butikker.

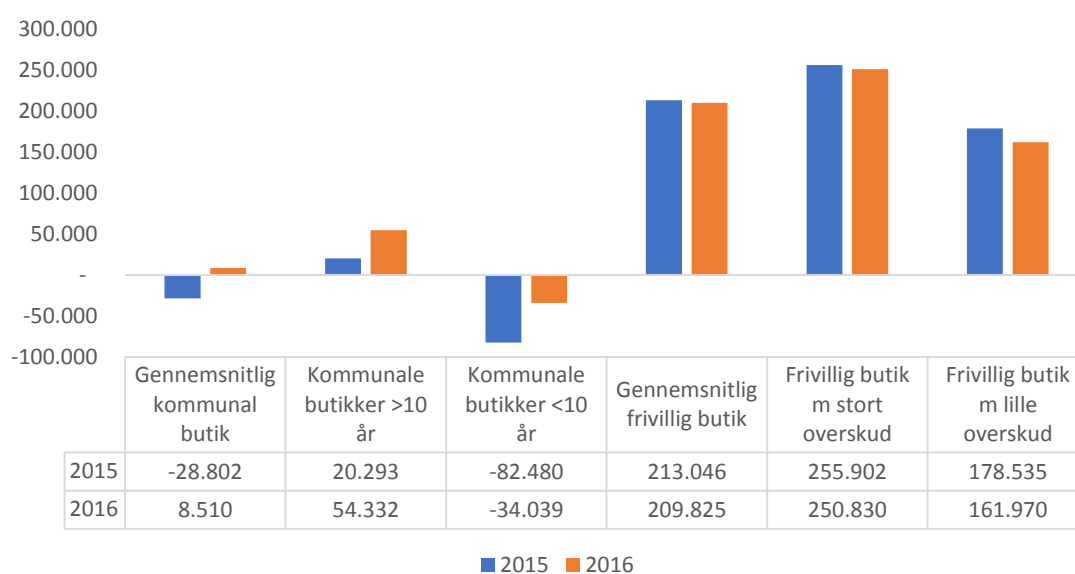
Der tages udgangspunkt i det faktum, at 39 % af det samlede overskud i alle frivillige butikker i de 7 udvalgte kommuner bruges til aktiviteter og tilbud i samme kommune, som butikken ligger i. Dertil kommer, at skønsmæssigt 10 % af overskuddet bruges til centrale puljer og institutioner mv., hvor kommunens borgere kan søge om hjælp på linje med andre kommuners borgere. Overskuddene bruges til julehjælp, aktiviteter og ferietilbud for sårbare familier, besøgsvenner, varmestuer, herberger, tilbud om vågekoner, støtte til unge mødre, beredskab og meget mere. Alle ydelser og aktiviteter er stærkt efterspurgt.

Nogle organisationer som fx Danmission, Mission Afrika og Folkekirkens Nødhjælp bruger hele eller dele af overskuddet til at hjælpe fattige eller udsatte mennesker uden for landets grænser fx til at redde liv, give nødhjælp i krisesituationer, støtte flygtninge i nærområder, skolegang for børn, bidrag til opbygning af demokratiske samfund, etc.. Det er også en meget efterspurgt ydelse, som dog ikke påvirker kommunernes økonomi.

De frivillige butikker bidrager endvidere til forretningslivet i kommunerne ved at betale husleje på markedsvilkår, hvilket ikke er tilfældet for flertallet af de kommunale butikker.

I figur 2 vises der tal for pengestrømmen ind i kommunen, hvis 150 tons kommunalt indsamlede genbrugsgenstande sælges hhv. i en egen kommunal genbrugsbutik eller gives til en frivillig butik. Der tages udgangspunkt i regnskabstal fra 2015 og 2016 for 11 kommunale genbrugsbutikker, der opdeles i butikker med hhv. over og under 10 års levetid samt en gruppe med en gennemsnitlig indtjening. Derudover vises pengestrømmen ind i kommunen, hvis vælger at give de indsamlede genbrugsgenstande til salg i områdets frivillige butikker.

Figur 2. Pengestrøm i kr. ind i kommunerne pr. 150 tons genbrugsgenstande solgt i diverse genbrugsbutikker

9 organisationer har bidraget med regnskabstal til analysen, og de frivillige butikker er derfor opdelt i frivillige butikker med et gennemsnitligt overskud (baseret på alle), et stort overskud (baseret på overskuddet i de 3 organisationer med det største overskud) og et lille overskud (baseret på de 3 organisationer med det mindste samlede overskud).

Figur 2 ovenfor viser tydeligt, at en egen kommunal eller en fælleskommunal genbrugsbutik ikke er den økonomisk mest fordelagtige måde at sælge kommunalt indsamlede genbrugsgenstande, heller ikke set med kommunale briller. Nok får man indtægter, men man får også i høj grad udgifter, og det typiske mønster er mange år med underskud, før de kommunale butikker begynder at få nogle små overskud. Selv i en overskudssituation er Indtjeningen så lille, at der ikke skal mange reinvesteringer til, før det samlede resultat igen er negativt for kommunerne og deres borgere. Det er formentlig grunden til, at mange kommuner – formentlig de økonomisk mest bevidste – er fortsat med at give de indsamlede genbrugsgenstande på genbrugspladserne til salg i frivillige butikker. Det skal nævnes, at de indledende investeringer ikke indgår i de viste tal (fordi vi ikke har talmateriale til det). Figuren illustrerer således alene driftens effekt.

Det forudsættes, at kommunerne overvælter eventuelle underskud på de kommunale genbrugsbutikker – uanset om de er ejet af kommunen selv eller af det tværkommunale affaldsselskab – på storskraldsgebyrer, hvorfor det er borgerne, der betaler prisen for underskud og investeringer. Det er også kommunernes borgere (udsatte børn og voksne), der har glæde af de frivillige, sociale tilbud mv., som ca. halvdelen af de frivillige butikkers overskud bruges til, inkl. de centrale puljer, som alle landets borgere kan søge at få del i. Kommunekassen er i det store hele ikke direkte berørt af disse pengestrømme, men som politisk og administrativ beslutningstagere er det ikke uden betydning, hvilke merudgifter og gevinster borgerne opnår som følge af de politiske prioriteringer. Desuden vil der være nogle af de frivillige tilbud, som i højere grad skulle drives af kommunen, hvis det finansielle grundlag for dem smuldrer.

Omsætning af 150 tons genbrugsgenstande i frivillige butikker med gennemsnitligt overskud		2015	2016
	%	-	
Omsætning i kr.		940.988	940.988
Overskud		435.677	429.090
Direkte flow til bopælkommunen	38,9	169.478	166.916
Flow til kommuner via centrale puljer i snit	10,0	43.568	42.909
Flow i alt til kommunen		213.046	209.825

De frivillige butikker bidrog i 2015 med en samlet pengestrøm ind i de 7 udvalgte kommuner tilsammen på 17 mio. kr. Beløbet faldt lidt i 2016 som følge af den øgede kommunale konkurrence. Den kommunale konkurrence svækker væksten i de frivillige tilbud, hvilket er alvorligt fordi disse tilbud efterspørges i stigende grad af såvel udsatte borgere og kommunerne.

Man skal også være opmærksom på, at der i 2016 blev lagt ca. 115.000 frivillige timer i de frivillige, sociale aktiviteter, som finansieres af overskuddet fra frivillige genbrugsbutikker i de 7 udvalgte kommuner. Det svarer til knap 1210 frivillige timer for hver gang, der flyder 100.000 kr. ind i kommunerne.

Det er selvsagt ikke det samlede frivillige engagement i kommunerne, der trues af den kommunale konkurrence. Kun en mindre del. For hver gang, der overføres 150 tons genbrugsgenstande fra salg i frivillige genbrugsbutikker til salg i kommunale butikker, mistes der et finansielt grundlag for en stigningen i det frivillige engagement. Hvis vi forudsætter, at kommunerne er nødt til at løfte 1/2 af de opgaver, som udføres af de frivillige (need-to-have aktiviteter), og hvis vi samtidigt optimistisk forudsætter, at lønnede

medarbejdere kan løfte de pågældende need-to-have-opgaver ved brug af et antal timer, der udgør halvdelen af de timer, som de frivillige lægger, så risikerer kommunen at få ekstra lønomkostninger på omkring 125.000 kr. for hver gang en kommune prioriterer, at 150 tons kommunalt indsamlede genbrugsgenstande skal sælges i en kommunal genbrugsbutik i stedet for i frivillige genbrugsbutikker. Dette timeforbrug kan lægges til det mistede flow ind i kommunen i tabellen ovenfor.

Konklusion

Nogle affaldsselskaber har tidligere hævdet, at man ikke som affaldsselskab kan tillade sig at donere genbrugsgenstande til de frivillige butikker, fordi man således siger nej til en indtægt, som kan bidrage til at nedsætte affaldsgebyrer. Men for det første har Ankestyrelsen klart udtalt, at der ikke er noget til hinder for, at kommunerne donerer de indsamlede genbrugsgenstande til de frivillige organisationer. For det andet viser de indsamlede regnskaber fra kommunale og affaldsejede genbrugsbutikker viser, at udgifterne i de fleste tilfælde er langt større end indtægterne – og i heldigste fald omkring nul. Påvirkningen af affaldsgebyrerne er derfor i mange tilfælde negativ, og i bedste fald forsvindende.

Der er ingen tvivl om, at de kommuner, der donerer de indsamlede genbrugsgenstande til salg i frivillige genbrugsbutikker, når deres miljømål på den billigste måde, uden at belaste borgerne med ekstra regninger, som skal betales via affaldsgebyrerne. Det er tankevækkende, at selv AVV og Arwos, som har haft genbrugsbutikker i årtier, ser sig nødsaget til at indregne fiktive indtægter, som ikke knytter sig til de kommunale genbrugsbutikkers faktiske resultater, for at kunne præstere et regnskab, som selskaberne selv er tilfredse med. Hvad der kan sælges i kommunale genbrugsbutikker, sælges også fint i de frivillige butikker, især fordi de kommunale genbrugsbutikker helst "skummer fløden" i sorteringen af genstande egnet til genbrug.

Det er måske ikke store summer, vi taler om i en kommunal sammenhæng, når kommunen fravælger en pengestrøm på omkring 200.000 kr. ind i kommunen og en eventuel meromkostning til lønninger på knap 150.000 kr. Det handler meget om holdninger. Dels i forhold til hvordan man ser på værdien af det frivillige arbejde, der udføres i kommunen. Dels i forhold til, hvordan kommuner og affaldsselskaber prioriterer at nå deres miljømål – om man satser på den mest økonomisk effektiv vej til målet eller ej. Det er nok ikke tilfældigt, at ejerskab af en kommunal genbrugsbutik er klart overrepræsenterede i kommuner med de højeste genbrugsplads- og storskraldsgebyrer, selvom der ikke kan påvises nogen direkte årsagssammenhæng.

Som det er uddybet i et særskilt notat om samfundsøkonomien, er der indtil videre ingen dokumentation for, at de kommunale genbrugsbutikker skaber bedre resultater, hvad angår integration, inklusion og jobfremme end de frivillige organisationer, der både gør en stor indsats i genbrugsbutikkerne, og som også skaber jobs i de aktiviteter, der finansieres af overskuddet fra de frivillige butikker. ISO BRO er dog opmærksom på, at der kan gøre sig helt særlige forhold gældende for de genbrugsbutikker, der beskæftiger mennesker med særlige sociale og psykiske udfordringer og med behov for en helt særlig støtte.